

YURAK YETISHMOVCHILIGI RIVOJLANISHIGA ZAMONAVIY QARASHLAR

Muallif: **HAMDAMOVA NOZIMA BOQIJON QIZI**

Alfraganus universiteti

Toshkent shahri, O'zbekiston Respublikasi

email: hamdamova.nozima@mail.ru

[tel: +998978179777](tel:+998978179777)

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi yurak yetishmovchiligi rivojlanishiga zamonaviy qarashlar, surunkali yurak yetishmovchiligida yurakda rivojlanayotgan o'zgarishlar, o'tkir yurak yetishmovchiligining rivojlanishi, yurak yetishmovchiligiga olib keluvchi asosiy sabablar to'g'risida batafsil fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: yurak yetishmovchiligi, mikrotsirkulyasiya, sistolik disfunktsiya, distrofiya jarayonlari, diastolik distruksiya.

Kirish: Ma'lumki, yurakni o'z nasos funksiyasini bajara olmay qolishi natijasida a'zolarida qon aylanishini buzilishi vujudga kelishi bilan bog'liq bo'lgan patologik jarayon yurak yetishmovchiligi deb ataladi. Uning oqibatida organizmning kislorod va oziq moddalar bilan ta'minlanishi, shuningdek mikrotsirkulyasiya jarayonlarida keskin o'zgarishlar vujudga keladi. Yurak yetishmovchiligiga olib keluvchi asosiy sabablarni shartli ravishda ikkita asosiy guruhga (yurak va yurakdan tashqari kasalliklar) bo'lish mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Yurak yetishmovchiligi yordamida 70-75 % hollarda qorinchalarni sistolik, 25-30 % hollarda esa diastolik distruksiya yotadi. Yuqorida qayd etib o'tilgan omillar asosan chap yoki o'ng qorincha yoki ularni har ikkalasini zo'riqishiga olib keladi. Chap qorinchaning zo'riqishiga aksariyat hollarda aorta o'zanining torayishi, uzoq muddat qon bosimining yuqori bo'lishi, mitral va aortal qopqoqchalar yetishmovchiligi sabab bo'ladi va kichik qon aylanish doirasida qonni dimlanishiga olib keladi.

O'ng qorinchanina zo'riqishiga esa o'pka arteriyasi o'zanining torayishi, kichik qon aylanish doirasida bosimning oshishi, o'pka arteriyasi tromboemboliyasi, uch tabaqali qopqoqchalar yetishmovchiligi sabab bo'ladi va katta qon aylanish tizimi venoz qismida dimlanishga olib keladi. Har ikkala qorinchalar zo'riqishiga esa yurakning qo'shaloq nuqsonlari, ayrim tug'ma nuqsonlar, yopishqoq perikardit va boshqa kasalliklar sabab bo'ladi.

Qorinchani sistolik disfunktsiyasini tez rivojlanishi (chap yoki o'ng qorinchani) o'tkir yurak yetishmovchiligiga olib keladi. Bunday holat asosan miokardni o'tkir zararlanishlarida (miokard infarkti, miokarditlar va boshqalar) yoki to'satdan oldingi yuklamani (miokard infarktida qorinchalararo to'siq yoki so'rg'ichsimon mushaklarni uzilishida va organizmga ko'p miqdorda suyuqlik yuborilganda) va keyingi yuklamani oshishi natijasida kuzatiladi.

Natijalar: O'tkir yurak yetishmovchiligidan farqli o'laroq SYUYE nafaqat yurakni sistolik yoki diastolik faoliyati buzilganda balki a'zo va to'qimalarni metabolik talabi ortganda (gipertirez, homiladorlik) yoki qonni kislorod tashish xususiyati pasayganda ham rivojlanadi. Demak aksariyat vaqtlarda o'tkir va surunkali yura yetishmovchiligi klinik namoyon bo'lishi qorinchalarni sistolik disfunktsiyasi bilan bog'liq va quyidagi gemodinamik o'zgarishlar bilan xarakterlanadi.

Yurak mushaklaridagi yetishmovchilik natijasida qonning yurak va tomirlar, katta va kichik qon aylanish doirasi, arteriya va venoz tomirlar o'rtasida mutanosib taqsimlanishining buzilishi va boshqa bir qator gemodinamik o'zgarishlar kuzatiladi. Yurak yetishmovchiligining rivojlanish mexanizmi soddalashtirilgan xolda qo'yidagi keltirilgan. Yurak yetishmovchiligida yurakning qisqaruvchi funktsiyasining pasayishi organizmning gemodinamik talablari va yurakning bu ehtiyojni qondira olishi orasidagi muvozanat buzilishiga olib keladi. Bu disbalans yurakni qonni arteriya tizimiga o'tkazish qobiliyatidan yurakka keladigan venoz oqirn va miokard qonni tomirlarga haydash uchun yengib o'tishi zarur bo'lgan qarshilikning ustun bo'lishi bilan namoyon bo'ladi.

Muhokama: Yurak yetishmovchiligi mustaqil yurak kasalligi sanalmaydi va tomirlar va yurakning turli patologiyalari asorati sifatida rivojlanadi: yurakning klapan poroklari,

ishemik kasallik kardiomiopatiya, arterial gipertoniya va boshqalar. Ba'zi kasalliklarda yurak yetishmovchiligi paydo bo'lishining ortishi yillar mobaynida asta-sekin o'sib boradi, biroq boshqa, funktsional hujayralarning bir qismi nobud bo'lishi bilan kechadigan hollarda esa bu vaqt kun va soatlarga qisqaradi.

Yurak yetishmovchiligining keskin rivojlanishida uning o'tkir shakli haqida gapiriladi. Boshqa hollarda yurak yetishmovchiligi surunkali deb sanaladi. Surunkali yurak yetishmovchiligidan aholining 0,5% dan 2% gacha qismi aziyat chekadi, 75 yoshdan kattalarda uning tarqalganligi taxminan 10% ni tashkil etadi. Yurak yetishmovchiligi masalasining dolzarbligi undan aziyat chekuvchi bemorlar sonining faqat ortib borishi, yuqori o'lim va nogironlik ko'rsatkichlari bilan belgilanadi.

O'tkir yurak yetishmovchiligining rivojlanishi ko'pincha miokard infarkti, o'tkir miokardit, og'ir aritmiyalar fonida kuzatiladi. Bunda daqiqalik qon haydalishi va arterial tizimga qon kelishining keskin pasayishi kuzatiladi. O'tkir yurak yetishmovchiligi klinik jihatdan o'tkir tomir yetishmovchiligiga o'xshaydi va ba'zida o'tkir yurak kollapsi deb ataladi.

Xulosa: Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, yurak yetishmovchiligi hodisalarining yanada ortishi qon haydalishi hajmining kamayishi, qorinchalarda qoldiq qon miqdorining oshishi, diastola paytida ularning to'lib ketishi va miokard mushaklari tolasining ortiqcha cho'zilishi bilan tavsiflanadi. Qon aylanishini ta'minlash va qonni tomirlarga haydashga urinadigan miokardning doimiy zo'riqishi uning kompensator gipertrofiyasiga olib keladi. Ammo, ma'lum vaqtga kelib miokardning zaiflashuvi, unda distrofiya va sklerozlanish jarayonlari rivojlanishi tufayli dekompensatsiya bosqichi boshlanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Tashkenbayeva E.N., Sunnatova G.I., Madjidova GT Yurak yetishmovchiligi rivojlanishiga zamonaviy qarashlar: o'quv qo'llanma. Toshkent Samarqand, 2022.
2. Belenkova Yu.N., Ternovoy S.K. Yurak-qon tomir kasalliklarining funktsional diagnostikasi. M: BEOTAR-Media, 2007.

3. Kovalenko V. N., Lutaya M. I., Sirenko Yu. M. Yurak-qon tomir kasalliklari. // Kiev - 2011.
4. Abdullayev T.A., Kurbanov H. A. Dilatasion kardiomiopatiya muammolari. Toshkent. 2016.